

необхідність звертання до власних культурних глибин. Жінка у творчості Віри Вовк часто ототожнюється з Україною» [2, с. 151].

Отже, у збірці «Жіночі маски» авторка символічно зображує долю жінки у всіх вимірах її природного покликання: як матері, як захисниці кохання та домашнього вогнища, як відомої героїні та соратниці чоловіка у житті. Концепція жінки-митець у поезії В. Вовк розгорнута на рівні конфлікту побуту й творчості за допомогою образів жінки-музи, патріотки, іпостасі яких несумісні з побутом, але є потужними творчими домінантами. Намагаючись знайти гармонію між господарською сферою і поезією, лірична героїня надає перевагу то роботі, яка є своєрідним порятунком від творчого і сімейного клопоту, то творчості, в яку сублімує проблеми. Елегійність і чутливість героїні переважають над жорсткими діловими якостями, які вона намагається виховати в собі.

Література

1. Вовк В. Поезії. Київ : Родовід, 2000. 422 с. 2. Остапчук Т. Просторово-часові орієнтири в збірці поезії Віри Вовк «Жіночі маски». *Слово і час*. 2016. № 3. С. 12–19. 3. Рубчак Б. Кам'яні баби чи Світовід? *Світовід*. 1996. Ч. 2 (23). С. 89–100.

Галина Авксентьєва, Антоніна Карлічук

Жанрова специфіка творчості Євгена Гуцала

Прозовий доробок Євгена Гуцала – визначний феномен українського шістдесятництва. Письменник творив в епоху художніх експериментів, що стали предметом роздумів цілого покоління шістдесятників. Яскраво дебютувавши з лірико-романтичною прозою у 60-х роках, він продовжував плідно працювати й у літературі 90-х років, впроваджуючи ідеї гуманізму й естетизму.

Критичні рефлексії на адресу митця постійно змінювались у залежності від соціально-історичних та суспільно-політичних зрушень. Повістевий доробок письменника досліджували такі літературознавці, як:

М. Жулинський, В. Дончик, Ю. Щербак, Н. Зборовська,

В. Плющ,

М. Слабошпицький, В. Агеєва, А. Гурбанська, А. Янченко, І. Бойцун та ін.

Здебільшого вони зосереджували увагу на проблемах оповідної манери, психологізмі, поліфонізмі, інтертекстуальності, особливостях сюжетобудування. Але ще й дотепер в оцінках творів Є. Гуцала помітне певне розшарування міркувань і ставлень до них: «Спочатку їх переважно ганили, потім делікатно замовчували, нині почастишали заклики віддати належне, захистити, досліджувати тощо» [5, с. 146].

«Формування Є. Гуцала як

митця і його змушнення відбувалося під сильним струменем поезії, хоч не замкнулося на ній. Віршові імпровізації на тему «Слово о полку Ігоревім», опубліковані у факультетській газеті Ніжинського педінституту, стали своєрідним дебютом Є. Гуцала. Звернення юнака до прадавньої історії симптоматичне у визначенні ідейних і духовних орієнтирів майбутньої творчості», – наголошує Н. Навроцька [6, с. 8].

Активно друкуватися Євген Гуцало почав 1960 року, а через два роки вийшла перша збірка оповідань «Люди серед людей». Книжку тепло привітали критика й літературна громадськість. Відтоді одна за одною виходять нові збірки письменника: «Яблука з осіннього саду» (1964), «Скупана в любистку» (1965), «Хустина шовку зеленого» (1966), «Запах кропу» (1969) та ін. Лірична стихія творчості Є. Гуцала, як і прози інших «шістдесятників», стала формою суспільної опозиції. Літературознавець А. Кравченко так визначає образний світ творів митця: «Батьки, дядьки й тітки - всі ті, хто складав збірний, плакатний образ народу-переможця, побачені дитячими очима в жахливому повоєнному сільському побуті, мали зовсім не такий оптимістичний вигляд, як на плакатах і в еталонних творах соцреалізму... Є. Гуцало почувався найбільш невимушено, розкуто, живописуючи красу природи й людей, охоче фіксує улюблений ним стан осяяння, здивування перед світом, те медитативне передчуття радості й любові, яке великою мірою визначає загальний настрій його ліричної прози («В полях», «Просинець», «Олень Август», «Вечір-чечір», «Скупана в любистку», «Клава, мати піратська», «Весняна скрипочка згори», «Запах кропу», «У сьйві на обрії»)» [4, с. 362].

Дослідник наголошує: «Вироблена ще в ранніх оповіданнях тонка акварельна манера письма, дитинна чистота і ясність світовідчуття, відкритість ліричного героя до прекрасного в усіх його проявах - усе це, поєднане з гострою увагою до народних характерів, інших національних прикмет - вічних і нових, склало основу його художнього стилю» [4, с. 362].

Збірка оповідань «Люди серед людей» (1962) започаткувала реалізацію заповітної мрії Є. Гуцала «написати українську душу, український характер – та ще ж і українською мовою, яка відповідала б і цій душі, і цьому характеру...» [6, с. 8]. Людина і земля, людина на землі, людина серед людей у складних обставинах повоєнного села – проблеми, які в різних варіаціях осмислюються Є. Гуцалом у наступних 10 збірках оповідань, що вийшли впродовж 1962-1969 років.

На думку Л.Тарнашинської, наскрізною у творчості Є.Гуцала стала опозиція «людина – суспільство» [8, 193]. У подібній опозиції, на думку дослідниці, відбулася активізація катарсису історичної пам'яті. Саме цим пояснюється поглиблена рефлексивність, зануреність у психологічні стани, психологічне нюансування, ліризм, своєрідний імпресіонізм художника. Таке занурення в людинознавчу проблему дослідниця означила як «проблему людей серед людей (назва книжки Є.Гуцала 1962 року – «Люди серед людей», наче філософська рефлексія, дає новий ракурс бачення тих обширів, що їх може і повинна нарративно освоювати художня література)» [8, с. 194].

У 1967 році митець видає першу повість – «Мертва зона». Цілий ряд повістей було написано у 70-ті роки. На початку 80-х років автор звертається до жанру роману, видає трилогію «Позичений чоловік», «Приватне життя феномена», «Парад планет», якими він викликав занепокоєння у прихильників його лірико-психологічної прози: «Чи не відходить часом автор проникливого «Оленя Августа» та заглиблено-психологічних «Сільських учителів» і «Шкільного хліба» від себе самого – тонкого, чутливого на нюанси, акварельно-поетичного. Чи не захопить його назавжди стихія іронічно-комічного «набалакування» химерної, «з народних уст прози» [3, с. 5]. Але з'явилися потім повість «Княжа гора» – ліричний твір, збірка оповідань «Мистецтво подобатись жінкам», у якій легко було пізнати стильові особливості Є.Гуцала, вгадувалися і 60-ті, і 70-ті роки, і «стало зрозумілим, що «нікуди від себе не втечеш», що це давнє твердження чинне і для письменників, і законом для них залишається постійно «тікати», прагнути знаходити нове, розширювати художні обрії, виступати щораз в оновленій якості і водночас незмінно бути самими собою» [7, с. 8].

Згодом митець пише ряд експериментальних текстів: епос-ерос «Імпровізація плоті», «Блуд. Україна: розпуста і виродження» – перші зразки постмодерного стилю в тогочасній літературі, повість документального характеру «Милосердя по-американськи», своєрідний пригодницький роман «Улюмджі», повість «Українці в гречці», цикл статей «Ментальність орди» тощо [4, с. 364].

Появі циклу «Сльози Божої Матері» передувала повість «Мертва зона» (1967), написана з порушенням естетики соціалістичного реалізму, за що офіційні критики звинувачували письменника у розмитості ідейних засад (нечіткість авторської позиції у ставленні до персонажів, свідоме ігнорування бойових дій на фронті «доблесної Червоної Армії», а на окупованій території – партизанських загонів тощо). Приголомшений тенденційною, украй несправедливою критикою, Є. Гуцало й написав повісті «Голодомор», «Безголов'я», «Прокляття», засвідчивши ними свій вихід на вищий рівень індивідуального художнього осягнення людини і світу, сховав їх до «шухляди» й по закінченню епохи тоталітаризму видав збіркою «Сльози Божої Матері» [2, с. 70].

У творчості талановитого письменника-шістдесятника Євгена Гуцала проблема вірності та зради – одна з магістральних, особливо в реалістичних повістях, що реконструюють найтрагічніші періоди національної історії. Образи зрадників і запроданців постають зі сторінок повістей «Мертва зона», «Біль і гнів», «Подорожні», «З вогню воскресли», «Прокляття», «Голодомор». Особливого звучання згадана проблема набуває у повісті «Безголов'я» (1989), яка через свою відвертість та об'єктивність упродовж років чекала на читача.

Аналізуючи повісті «Двоє на святі кохання» та «Індульгенція на безсмертя», помічаємо повторення цілого ряду мотивів і сюжетних ліній, які знаходили своє втілення у його ще більш ранніх новелістичних сюжетах 60 – 70-х років, а потім лише рефлексивно перемістились і знайшли нову інтерпретацію у повістевому масиві. «Зокрема, мотиви раптового осягнення, емоційної екзальтації у повісті «Двоє на святі кохання» перегакуються з мотивами та образами таких ранніх новел прозаїка, як «Багаття серед ночі», «Місячне сяйво», «Квітень», «Офелія», «І дівчина, як парус!», «Драма з далекої юності» та ін. Спорідненими видаються сюжетні ходи повісті і новели «Листя рудого волосся», «Дівчина під дощем», «Весілля в полі», «В першу поїздку до Канева», «До сподарівки», «У поїзді», «Спомин про синю весну», «Без імені», «Голоси осінньому лісі», «Ми з тобою не зустрілись у Вавілоні» та ін. Суголосними з мотивними інтонаціями повісті «Індульгенція на безсмертя» стають новели «Розкажи мені про свої сині очі»,

«Сльози Божої Матері», «Дитя людське», «Радість у голубому», «Спасибі за літо», «Містифікація однієї мандрівки», «О незрівняний!» та інші», - такі паралелі проводить дослідниця Ірина Глотова [1, с. 174]. Порівнюючи повісті «Двоє на святі кохання» та «Індульгенція на безсмертя» переконаємось, що авторові так і не вдалось до кінця подолати себе у напрямку реалістичного епічного письма, до кінця життя він залишався ліричним аналітиком незбагнених стихій людського буття. Рушієм сюжету, як і у малих прозових формах, так і в повістевому доробку, продовжує бути настрій персонажа та фіксація його миттєвих змін, що становить, по суті, основу авторського стилю Євгена Гуцала, який варіюється у цілій низці його творів.

Отже, творчість Євгена Гуцала є різножанровою. Він є автором цілого ряду збірок оповідань («Яблука з осіннього саду», «Скупана в любистку», «Хустина шовку зеленого», «Запах кропу»), повістей («Княжа гора», «Двоє на святі кохання», «Індульгенція на безсмертя», «Повість про осінь», «Голодомор», «Безголов'я», «Прокляття»), роману-трилогії, книг поезії. Усі різножанрові тексти об'єднані спільною проблемою трагічного існування українців на рідній землі у вирішальні моменти історії.

Література

1. Глотова І. Повісті «Двоє на святі кохання» та «Індульгенція на безсмертя»: до проблеми стильової парадигматики Є.Гуцала. *Вісник Луганського національного університету імені Т.Шевченка. Серія. Філологія.* Луганськ, 2009. Вип. 3. С.240-248. 2. Гурбанська А. «Сльози Божої Матері» Є. Гуцала як метажанр. *Слово і час.* 2007. №1. С.70-74. 3. Гуцало Є. Ментальність орди. Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2007. 206 с. 4. Кравченко А. Євген Гуцало. *Історія української літератури ХХ ст. : у 2 кн. / За ред. В. Г. Дончика .* Київ, 1995. Кн. 2 . Ч. 2. С. 361-367. 5. Медуниця М. Що написано пером : про творчість Євгена Гуцала. *Кур'єр Кривбасу.* 2003. №135. С. 146-157. 6. Навроцька Н. П. Мала проза Євгена Гуцала. Поетика жанру: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2001. 18 с. 7. Плющ В. Мов дзеркало письменницької душі. *Гуцало Є. П. Твори : у 5 т.* Київ : Дніпро, 1996. Т. 1. С. 5-14. 8. Тарнашинська Л. Презумпція доцільності: абрис сучасної літературознавчої концептології. Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2008. 534 с.

Тетяна Крупеньова, Ірина Русєва

Специфіка ономавторчості Юрія Винничука

Усвідомлення ролі власних назв у загальній архітектоніці художнього тексту як репрезентанта особистісно-авторської картини світу послугувало поштовхом до активізації наукових пошуків. Фундаментальні теоретично-практичні узагальнення щодо природи й функціонування власних назв у художньому тексті здійснені українськими (Л. Белей, Н. Бербер, А. Вегеш, Г. Лукаш, В. Калінкін, Л. Колоколова, В. Лучик, Ю. Карпенко, Т. Ковалевська, М. Мельник, Т. Немировська, Н. Попович, Л. Селіверстова, О.Усова, Г.Шотова-Ніколенко та ін.) і зарубіжними (Н. Васильєва, М. Гарвалик, Ф. Дебус, С. Зінін, Е. Магазаник, В. Ніконов, І. Сарновська-Гейфінг та ін.) ученими.

Сучасні постмодерністські тексти вирізняються використанням складних імен, асоціативного зв'язку імен із різними культурними епохами, яким притаманні варіанти інтерпретації-розкодування (залежно від освіченості читача), інтелектуальністю постмодерного антропоніма. Сьогодні вивчення художньої прози Ю. Винничука як складника українського літературного процесу ХХІ століття є важливим, оскільки її риси й особливості експліковано лише частково, а вона є досить яскравим явищем нашого часу. При цьому велике значення має, зокрема, розв'язання проблеми ономавторчості творів письменника. Юрій Винничук розпочав діяльність у 1990-х збірками поезії «Відображення» й прози «Спалах», а слави здобув завдяки містифікаціям, трешевому роману-фентезі «Мальва Ланда», скандалу в 2012 році з публічним читанням поезії «Убий підараса» і, звичайно, романам «Весняні ігри в осінніх садах» та «Танго смерті». Постать Юрія Винничука в сучасній українській літературі є досить помітною, а його творчий доробок – значний та різноманітний. Причому це не лише авторські збірки малої прози, повісті та романи, а й укладені та відредаговані ним антології української романтичної і готичної фантастики, казок, краєзнавчих книг «Легенди Львова», «Кнайпи Львова», «Таємниці львівської кави», збірки поезій маловідомих та невідомих поетів періоду розстріляного відродження тощо. Як зазначають Т. Кохановська та М. Назаренко: «Винничук – взагалі фігура настільки багатогранна, що може вважатися «сам-собі-літоб'єднанням» [5, с. 12]. **Актуальність** теми дослідження зумовлена